

a különleges feladatait. A technológia folyamatos fejlesztésével, a gépesítéssel a fakitermelésben nagyrészt pótolni tudja a kieső kézi munkaerőt, azonban a fiatalkori nevelővágások és főleg az erdőművelési munkák terén a gondok egyre nagyobbak, mert e tevékenységnek csak igen kis része gépesíthető. Amiről nem szoltunk: a parkerdőgazdaság feladatai közé tartozik — elnevezése is utal rá — az erdőállományok közjóléti-szociális szerepének érvényre juttatása, a turisták és kirándulók „kiszolgálása”, az aktív pihenés és felüdülés lehetőségeinek biztosítása, azaz a közjóléti objektumok és berendezések létesítése, fenntartása, üzemeltetése. Elmondani is sok lenne, hányféle szempontra kell figyelnie munkája során, milyen igényeket kell kielégítenie. El kell ismerni, hogy *a parkerdőgazdaság mindenkor mindent megtett szerteágazó feladatainak maradéktalan elvégzése érdekében*, a fennállása óta végzett munkája — a tárgyalt, sokszor önhibáján kívül bekövetkezett hiányosságok ellenére is — pozitívan értékelhető.

ELSŐBBSÉGET A TERMÉSZETES ERDŐFELÚJÍTÁSNAK

SZOMMER JÓZSEF

Erdőgazdaságunk az érvényes erdőtervek szerint évenként átlagosan 250 ha vágásterületet köteles felújítani, amelynek 27%-a tarvágások, 73%-a pedig felújítóvágások során keletkezik. A felújítás módja 47%-ban természetes mag, 45%-ban mesterséges, 8%-ban pedig sarjzatatás. A természetes, maggal történő felújítás 58%-a KTT, 24 %-a B, 12%-a Cs, 6%-a egyéb. Az a tény, hogy erdeinknek a felét természetes úton kell felújítani, olyan kedvező adottságnak számít, amelyet csak magas szakmai felkészültséggel lehet kihasználni.

A gazdaság a természetes felújítás mellett a következő indokok alapján kötelezte el magát:

- A nagy relatív szintkülönbségű lejtőkön az *erózió és defláció* hatványozottan jelentkező hatása csak úgy csökkenthető, ha felületüket állandóan növényzet borítja. Ezt az állapotot legjobban a természetes felújításra alapozott valamelyik erdőművelési rendszer biztosítja.
- A pilisi táj, mint *tájvédelmi körzet és bioszféra-rezervátum*, a természet-hez közel álló, olyan kultúrerdőalak kialakítását és fenntartását feltételezi, amelyben az őshonos fafajok a számukra kedvező termőhelyen élnek, egyedi tulajdonságaikat továbbörökíthetik (génbank) és a szálerdő ökológiailag és gazdaságilag egyaránt értékes szerkezetében tenyésznek.
- Az erdővel kapcsolatot kereső *ember eredendő igénye*, hogy öreg fákat lásson, öreg erdőben vándoroljon, rátaláljon az erdős tájak harmóniájára, és megjelenésük esztétikus teljességére. Az ország egyik leglátogatottabb erdős tája ezeket az igényeket csak akkor elégítheti ki, ha az arra alkalmas erdőket csoportos felújítóvágással (12—30 év) újítjuk fel, a hegygerincek kontúrjai mentén véderdősávokat hagyunk meg, és az ernyős felújítóvágások végvágásainak vezetésében tájésztétikai szempontok is érvényesülnek.
- A sikeres természetes felújítás *gazdaságosabb* a mesterséges erdősitésnél, de azzal számolnunk kell, hogy sokkal belterjesebb gazdálkodást feltételez.

A mi erdőfelújításunk is terhes a hegy- és dombvidéki erdőművelés országos gondjaival. A nehézségeinket jelzi, hogy jöllehet, az elmúlt 10 évben a belépett 1986 ha erdőfelújítási kötelezettségünk mintegy 500 ha-ral elmarad az erdőtervi lehetőségektől, mégis gyakori volt az olyan végvágás, amelyben nem volt megfelelő újulat. A folyamatban levő végvágások eredményessége jelenleg is csak 68%-os, s ez játszik szerepet abban, hogy 425 ha-ral elmaradtunk a befejezett erdősítések átadásával. Az ebben az időszakban befejezett-ként átadott 1561 ha erdősítésben a természetes mag aránya 48%, a sarjé 17%, a mesterségesé 35%. Ha ehhez hozzá vesszük, hogy a 35%-ot képviselő mesterséges erdősítés 546 ha-ját 1355 ha valóságos erdősítéssel értük el (40% megmaradás), akkor jelenik meg igazán gondjaink nagysága. A kedvezőtlen összkép kialakulásának okai a következőképpen csoportosíthatók:

- Tölgyeseinkben a *nevelővágások* során gyakran csupán az alsó szintet távolítjuk el, aminek következtében felnyurgult, kis koronájú egyedek képezik a felső szintet. Ha ez a gyakorlat a véghasználatig tart, akkor bő magtermésre alkalmatlan koronák alakulnak ki, az előkészítővágások során pedig az alsó szint hiánya miatt a talaj elgyomosodik, elcserjésedik. A végvágás után a lágyszárú és cserje szint olyan erőre kap, amellyel az alacsony törzsszámmal képviselt tölgy csak hosszú éveken át tartó intenzív ápolás mellett tudna lépést tartani. A munkaerőhiány miatt azonban ezeket az ápolásokat csak részben, vagy csak későn tudjuk elvégezni.
- A legnagyobb arányban előforduló tölgyeseink természetes felújításához szükséges *bő makktermő évek* egyre ritkábban (1964, 1976, 1981, 1986) fordulnak elő, a szórvány makktermések hasznosításáról viszont nem gondoskodunk.
- Az erdő *vadeltartó képességét messze meghaladó* szarvas-, muflon- és vaddisznóállomány nemcsak a lehullott makk nagyobb részét veszi fel, hanem a már kikelt csemetékét éveken keresztül visszarágja, kitérja. Ezenkívül különböző vírus- és gombafajták már a csírcsemeték nagy részét is elpusztíthatják.
- A helytelenül megválasztott és hanyagul alkalmazott *fakitermelési módszerek* főleg bükköseinkben okoznak súlyos termelési-közelítési károkat, mind a megtelepült fiatalosokban, mind a lábon maradt fákon. Ide tartozik a felújítóvágások helytelen ütemezése és elhúzódnak végrehajtása is.
- A jelentős mértékű *tölgypusztulás* a véghasználati állományok kiritkulását és a csírcsemeték elpusztulását idézi elő.

A jövőt tekintve az a véleményem, hogy a hegy- és dombvidéki erdeink jelentős hányadát az erdőtervek előírásainak megfelelően, természetes úton, tölgyel és bükkal fel lehet és fel is tudjuk újítani. Ehhez azonban a jelenleginél magasabb színvonalú gazdálkodást kell bevezetni, a következők szerint:

- Felül kell vizsgálnunk állománynevelési gyakorlatunkat és annak hibáit ki kell javítanunk. A minta- és ellenőrzőterületek alkalmazásának felújításával, a jelölőversenyek rendszeressé tételével, az erdőnevelési modelltáblák ajánlásainak figyelembevételével, az elvégzett nevelővágások szakmai megítéléséhez is kötött premizálási rendszer bevezetésével el kell érni, hogy *jó szerkezetű állományok* alakuljanak ki.
- A véghasználatok besorolásakor az eddiginél sokkal nagyobb mértékben vegyük figyelembe erdeink *felújultsági állapotát*. Csak akkor és ott

termeljünk, ahol a sikeres felújítás feltételei biztosítottak. „Természetes erdőfelújítás” üzemtervi előírása esetén az állományt mindaddig ne vágjuk le, amíg annak egészségi állapota, a magról történő felújítást még lehetővé nem teszi. Ezt még annak vállalásával is meg kell tennünk, hogy gazdaságunk évi összes kitermelt fatömege átmenetileg esetleg visszaesik. Vegyük jobban figyelembe a növedékfokozó gyéritések jelentős ki-egyenlítő szerepét.

- A jelenlegi *nagyvadállományt az erdőtervi szintre kell apasztani*, mert ezáltal az erdei vadkár valószínűleg elenyésző mértékűvé válik. Ezt a teendőnket kerítések építésével nem lehet megkerülni. 1982-től kezdődően eddig 40 km vadkárelhárító kerítést építettünk, s ez összesen 420 ha erdősítést véd. A következő két-három évben még szükségképpen létesítendő kerítéseket közvetlenül végvágás előtt építsük meg.
- A termelési időpontok helyes megválasztásával, azoknak nem annyira az évszakhoz, mint inkább az időjárás viszonyokhoz kötésével, a megfelelő termelési, közelítési munkarendszerek kiválasztásával, rugalmas alkalmazásával és kombinálásával, a technológiai előírások szabatos megfogalmazásával és megkövetelésével, a fakitermeléssel egyidejűleg elvégzett vágástakarítással *minimálisra kell csökkenteni a fahasználati munkák által az újulatban okozott károkat és veszteségeket*. Véghasználatainkban a vágásterületen belüli faanyagmozgatás alapgépe az LKT, az újulat és a visszamaradt állomány épségét biztosító alkalmazásának azonban következő feltételei vannak: fagyott talajt borító, legalább 20 cm-es vastagságú hóréteg, irányított fadöntés, a koronának a vágástéren történő leválasztása, a koronától és az oldalágaktól letisztított fatörzs lóval történő előközelítése a közelítőnyomokra, a gépi közelítésnél lehetőleg az úgynevezett tepsi és törzsvédő rácsok alkalmazása, a koronának a többi munkaművelettel egyidejűleg történő feldolgozása és egységgrakomány formájában történő kiközelítése. A vékonyabb átlagátmérőjű állományokban még ennél is kíméletesebb módszer kínálkozik: az összes faanyag választékban történő kiközelítése, lövonszolás és csőszán, illetve közelítőkerékpár alkalmazásával. Végül kívánatos lenne, hogy különösen meredek oldalakon és ott, ahol az újulat viszonylag felnyurgult, a jelenleginél nagyobb szerepet kapjon a kötélpálya.
- A végvágás után az újulatot sűrűségétől, elegységétől és annak arányától függően *továbbra is figyelemmel kell kísérni*. Ha tömeges csíranövény-pusztulást észlelünk, sürgős és hatékony erdővédelmi intézkedéseket kell tennünk annak megállítására. Az ápolások során nagy gondot kell fordítani a rendkívül erőteljes növekedésű kísérőfajok és sarjak viszszaesztatására, mégpedig lehetőleg a vegetációs időszak elején, hogy a főfajok egyedei a zavartalan növekedésükhöz biztosított teret még abban az évben hasznosítani tudják. Itt kell megemlítenem a természetes újulatokban keletkezett hézagok gondos és szakavatott pótlását. Az adott helyen kialakult ökotípusok fenntartása csak úgy biztosítható, ha az ott élő anyafák magvait használjuk fel a pótlásokhoz szükséges csemeték előállításához is. Célrányosnak tűnik ennek az elvnek az érvényesítése értékes állományaink felújításakor.
- Ott, ahol a tölgypusztulás olyan mértékű, hogy annak következtében a természetes felújítás lehetősége már a minimálisra csökkent, *nem szabad késlekedni*: a tarvágást követően a mesterséges erdősítést maradéktalanul el kell végezni.